
Ny Bog om Luther

Et stykke journalistik af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Ny Bog om Luther

4

Ny Bog om Luther

Ny Bog om Luther

Jyllandsposten 12-12-43.[1]

Ny Bog om Luther

Af Sognepræst Kaj Munk

SAADAN en Mand som Morten Luther - kan der dog være mere at sige om ham? Jo, rent videnskabeligt naturligvis nok. Den historiske Videnskab adskiller sig fra de øvrige Videnskaber ved endnu stærkere end disse at naa til stikmodsatte Resultater hveranden Gang. Nuvel, saadan maa det sagtens være. Sandheden marcherer, siger man jo. Om det saa muligvis bliver til en March paa Stedet...

Men kan der virkelig skrives en folkelig Bog om Luther? Det kan der. Det har Sognepræsten og Dr. teolen i Slagelse Niels Nøjgaard bevist med sin Martin Luther. Den lærde Herre overrasker med en usædvanlig levendegørende Evne over for sit Stof. Her er en Bog om Kirkens Reformator, som kan læses uden Forudsætninger og Forkundskaber. Den er skrevet ud af en varm Hengivenhed for den Skikkelse, den behandler, men ingen næsegrus Tilbedelse. Derfor er den lykkedes. Den glemmer ikke, at her er Tale om et Menneske af Overstørrelse, men heller aldrig, at her kun er Tale om et Menneske.

Paa eet Punkt skuffer den. Det er alt for lidt, vi faar at vide om den lille Morten. Barn-domshjemmet staar ikke tydeligt for os. Der mangler Træk til at anskueliggøre os, hvordan den Far var, hvis Søn sidenhen om Gud utrættelig skulde fastholde, at ham skal vi frygte, elske og forlade os paa. Var der ikke en Historie om nogle Faar, som Morten en Aften havde glemt at trække ind fra Marken, og da han kom derud, havde Ulven været der, og Drengen løb i sin Rædsel hjemmefra? Alle saadanne Oplevelser vilde vi gerne haft lige ind paa Livet. For det er vel i de første 10 Aar af Ens Liv, at Ens Liv bliver til.

Allerede Side 11 har vi faaet gjort Morten til Student Luther. »Glad Student« er den frisk klingende Titel til det Kapitel, som nu følger. Og det er storartet at høre, at var der noget vor unge Ven ikke var, saa var det Hældøre og Hængehoved. Studierne blev passet, for Pligtmenneske var han, men Sang og Spil og Bægerklang blev ikke forsømt; »ogsaa unge Piger kunde de have med i deres Lag«, hedder det lovlig sirligt. Atter maa man styre Nysgerrigheden, skønt det kribler i Fingrene. Hvordan havde Studenten det paa det Punkt? Var der en Glut, der tabte sit Hjerte til ham - lo de af den grove og fattige Bondestudent, eller blev der slaaet Gnister af modvillige Hjerter af de mørke, bundløse Øjne, af den prægtige Sangstemme og af det forrygende Ordforraad, der, naar det skulde være, kunde faa en Brolæggerjomfru til at rødme.

Den glade Student blev til den fromme Munk. Vi hører om hans Damascus. Det fortælles, saa vi tror paa det. Men ikke, saa vi forstaar det. Maaske er det ogsaa umuligt. Syndsfølelse, Omvendelsesakt... ligger det i de dybe Lag i Sindet, hvor Ordenes Bor ikke kan trænge ned? Disse Mennesker, der taler om Synd og Synd og Synd, hvad er det, de gaar og bærer paa? er det et bestemt Fald, een eneste enkelt Lejlighed, der for hele Livet har givet dem Mistillid til sig selv og gjort dem Tilværelsen til et misliebigt Forehavende? eller er det en konstant, nagende Følelse af Mindreværd.... man har set den straalende Top,

som man føler sig forpligtet til at naa, og alt i En siger: du evner det aldrig.

Fremstillingen skrider utyngt videre. Selv da vi skal paa Markvandring med Teologen Luther, gaar det som Dans paa Roser med ikke altfor mange Torne iblandt. Nogle vil vel finde, at det kunde Forfatteren passelig have sprunget over. Luther og Paulus - for dem begge er det Livet om at gøre at faa slaaet fast, at gode Gerninger er uden al Forbindelse med Menneskets Frelse. For almindelige Dødelige er det det særeste Hjernesvind, der i den Anledning præsteres og af telogiske Professorer udnævnes til at være evigheds-dybsindigt: gode Gerninger gør ikke en god Mand, men en god Mand gør gode Gerninger (!) Det lyder jo som Henrik Ibsen, naar han allermost anstrengte sig for at være ibsenssk. Endnu kan det løbe En koldt ned ad Ryggen ved Tanken om, at man engang har siddet paa Universitetsbænk og af en betaget Professor ladet sig betage til at synes, det var noget af det mest .... Systemet cirkler sig gerne saadan ud: Gud frelser os af Naade takket være Kristus (det er ham, der har gjort Gud naadig). Derfor er det lige meget, hvordan vi er. Men de frelste *kan* jo ikke andet end være gode Børn. Altsaa ender vi alligevel i Moralen.

Dr. Nøjgaard giver sig med Dødsforagt i Kast med Opgaven. Og Heldet følger den kække. Man kan i hvert Fald holde ud at stove sig igennem det. Og det kan ikke overspringes. For Morten Luther forstaas ikke uden. Ærlig talt: lad os være Mennesker og helt oprigtige. Tvivlere og anfægtede kæmper i Dyndet saa længe, for at finde fast Bund, at de til sidst maa gribe fat i en Elletrunte for at holde sig oppe. Den udnævnes saa til at være den faste Bund. Ofte ser vi i Historien, hvordan splittertossed Tanker kan anspore et Menneske til den helt rigtige Daad. Selv om den lutherske Teologi for væsentlige Partiers Vedkommende er uden Bærekraft for mange af dem, der bæres af hans Værk, indses det ogsaa af disse, hvordan denne Teologi bar *ham*. Og eet er der i den, som vi alle forstaar og godkender: den faste Tro paa og dybe Følelse af, at han ikke var sin egen Mand. Han var Guds Maskine.

Det ganske mærkelige ved Morten Luther var jo, at han var blottet for Evner til det, han blev. Hvis man kunde tænke sig en Examen for Reformatorer, var han ikke dumpet, for han havde ikke engang faaet Lov til at gaa op. En Reformator - det maa jo være en Mand af særlige Beskaffenheder:

skarp Tænkning: mg +,
 Mod: ug ÷,
 Selvtillid: ug,
 Helbred: mg,
 organisatorisk Talent: ug.

Men Luther var Mystikkens Mand, et dybt følsomt Gemyt, han var nervøs og forsagt og maatte derfor stive sig af med store brovtende Ord, han var helt uden Beundring for sig selv, tvivlede om sin Gerning før han øvede den og ogsaa efter, men unægtelig stærk, mens det stod paa, hans Helbred var i Aarevis én Elendighed, og som Organisator stod han til ÷ 23.

Men alle disse Beter vejedes op af en aldrig akkorderende Hengivenhed for Sandheden.... og saa af dette: Vor Gud han er saa fast en Borg.

Og saa gaar det jo saadan: Naar de, der duer til en Opgave, ikke vil lade sig bruge, maa Gud tage de andre til den. Men endnu den Dag i Dag svier det bittert til den lutherske Kirkeafdeling, at der er ingen Orden og ingen Samling, ingen ydre Myndighed over for Verden, ja, egentlig til syvende og sidst ikke andet end dette: Vor Gud han er saa fast en Borg. Og selv heri ligger der en Svaghed. Protestanter blev vi kaldt, og en Borg trækker man sig ind i for at føre Forsvaret. Hvor længes man efter den Reformatorens Efterfølger, der kan digte en Salme til at begynde saadan:

*Vor Gud han er saa stærk en Tank;
trods vor Forsagtheds Pløre
og fule Lysters Helvedsstank
til Angreb han os fører.
Han har kun een Taktik:
i hvert et Øjeblik
gaa fremad og slaa til,
hvor Fjenden har sit Spil,
og standse først ved Maalet.*

Morten Luther var en Mand med Succes. Det er stort at læse om, hvordan han blev det, og hvordan han var det. Aldrig at det gik ham til Hovedet! Ingen Filmsskuespiller fra Hollywood har været hedere paa Læberne end han. Men Successen har nervøse Hænder. Den er for rastløs til at holde Projektøren paa den samme ret længe ad Gangen. Livet er en daarlig Skuespilforfatter, kunstnerisk set. Det har det som de danske Dramatikere; det kniber med at lave Slutning. Morten Luthers Sidsteakter stod paa ingen Vis paa Højde med de første. Gribende er det at læse om den faldne Storhed Morten Luther, der i Fiasko saa godt som i Succes vidste sig i »den faste Borg«.

Den teologiske Slagelsesdoktors Bog om hans wittenbergske Kollega falder noget kættersk ud over for Kætteren. Den tegner et Efterbillede af Reformationen, saa et forpint Spørgsmaal dukker op som Troid af Æske og trykkes ned igen. Var det ikke bedre, det hele ikke var sket? Man kan ligefrem som Præstemand maatte ind og kysse Konen og Børnene for at huske, at Morten Luther er et velsignet Navn.

Men naturligvis var Reformationen ikke spildt, endsige skadelig. Den var et gigantisk Værk, muligvis mere til Gavn for den katolske Kirke end for dens egne Kirker. Hvor og hvad havde Katolicismen været nu uden Luther? Vi har set tilbage. Til Slut ser vi fremad - fremad i brændende Længsel mod den Dag, da Luthers Kirke og Pavens, lærende af hinanden, finder sammen i Enhed igen.

Kaj Munk

Portræt af Morten Luther efter et Kobberstik af Luthers samtidige Lukas Cranach den Ældre.